

MOEDERZIEL

Judith Lennox bij Boekerij:

Het winterhuis
Schimmenspel
Voetstappen in het zand
Schaduwkind
Bloedzusters
Het zomerverblijf
Wilde aardbeien
Voor mijn zussen
Moederziel
Stilte voor de storm
Het hart van de nacht
De Italiaanse minnaar
Oude vrienden
De laatste dans
Een verliefde vrouw
Verborgene levens
Dubbelleven

Judith Lennox

Moederziel

ISBN 978-90-225-9292-2
ISBN 978-94-023-1660-5 (e-book)
NUR 302

Oorspronkelijke titel: *A Step in the Dark*
Vertaling: Titia Ram
Omslagontwerp: Johannes Wiebel | punchdesign, München
Omslagbeeld: © Shutterstock
Zetwerk: Zetspiegel, Best

© 2006 Judith Lennox
© 2007 Nederlandse vertaling Meulenhoff Boekerij bv, Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor mijn schoondochter, Lizzie

Deel I

Bess Ravenhart

1914-1919

Toen het schip van India weg voer, dacht Bess Ravenhart aan haar kind.

Zijn goudblonde haar, zijn lach met maar een paar tandjes, zijn stevige handjes die een blad of noot vastgrepen om bij haar op schoot te leggen. Zijn gorgelende schaterlach als er een noot over de vloer rolde, of als ze haar jongetje in haar armen opving en hem bedolf onder kusjes.

Ze staarde naar het intense blauw van de Indische Oceaan en bedacht dat haar huwelijk lachend was begonnen en geëindigd. ‘Ik hoorde je lachen, daarom keek ik naar je,’ had Jack Ravenhart tegen haar gezegd. ‘Toen ik je zag, wist ik dat ik met je zou gaan trouwen.’

Ze hadden elkaar op een aardedonkere avond leren kennen; de winkelpromenade in Simla was helder verlicht en de zware geur van houtrook en specerijen hing in de lucht. Bess logeerde bij vrienden terwijl haar vader, een weduwnaar, weg was voor zaken. De hele beau monde van Simla paradeerde over de promenade. Er werden afspraken gemaakt, ruzies gezocht en bijgelegd, en een blik was genoeg om het begin van een romance in te luiden.

Bess kon zich nadien niet herinneren waar ze zo om had gelachen. Maar ze zou de eerste keer dat ze de lange, aantrekkelijke Jack Ravenhart had gezien, nooit meer vergeten. Hij was aan de andere kant van de promenade en zat op een rusteloos, zwart paard. Ze zag glinsterende sporen en knopen van een uniformjas; zijn ogen volgden haar toen ze voorbijliep en haar lachen verstomde een beetje door de intensiteit van zijn blik. Ze zag die uitdrukking op zijn gezicht die al snel vertrouwd voor haar zou wor-

den: een charismatische mengeling van gretigheid, verrukking en roekeloosheid.

Ze trouwden drie maanden later. Jack veegde alle bezwaren van tafel. Hij wilde haar en hij was gewend zijn zin te krijgen. Dus was Bess op haar achttiende getrouwd en de schoondochter van Fenton en Cora Ravenhart geworden. Jack en zij woonden in een bungalow in Simla met een staf van twaalf bedienden en een stal vol polo- en jachtpaarden.

Hun zoon Frazer werd een jaar later geboren en nadat Bess was hersteld van de bevalling, leek hun leven grotendeels hetzelfde. Frazers *ayah* paste op terwijl Bess en Jack jaagden en naar gekostumeerde bals, picknicks en de paardenraces gingen. Hoewel ze er niet over sprak, wist Bess dat er toch iets was veranderd. Als ze zich opmaakte voor een avondje uit ging ze altijd even kijken hoe haar kindje lag te slapen, en dan stond ze in vervoering naar de ronding van zijn wangetjes en de dikke stervorm van zijn handjes te staren totdat Jack, die haar was komen zoeken, haar het huis uit duwde terwijl ze haar handschoenen nog aan het dichtknopen was of de laatste spelden in haar haren stak.

Het was een avontuur om met Jack Ravenhart getrouwd te zijn en ze genoot er met volle teugen van. Hij ging elke uitdaging aan; hij was altijd op zoek naar opwinding en gevaar. Ze brachten de eerste twee jaar van hun huwelijk lachend en dansend, zorgeloos en opgetogen door. Ze prikkelden elkaar; ze vond in Jack iemand die net zo levenslustig was als zij. Ze waren verwante zielen, leefden in het moment en dachten niet na over de toekomst.

Het lachen stopte pas op de dag dat hij stierf. Ze waren bij zonsopgang aan het paardrijden in de heuvels boven Simla. Hij daagde haar uit tot een race en door haar plotselinge angst, haar voorgevoel – het onbekende pad vol stenen, de nevel die rond de pijnbomen hing – riep ze: ‘Nee, Jack!’

Haar woorden hingen hees in de lucht terwijl hij zijn paard aanspoorde tot een galop over het smalle pad. Het laatste wat ze hoorde voor het paard hem afwierp, waren het getrappel van hoeven en, in de verte, zijn lachende stem.

Een gebroken tak op het pad, zeiden ze, en de mist die een steile wand verhulde. Jack Ravenhart was gevallen en had zijn nek gebroken. Het lange, bedwelmende feest dat hun leven in Simla was geweest, kwam met die val tot een abrupt en schokkend einde.

Zijn afwezigheid ontdeed haar leven van alle kleur. Als ze 's avonds alleen in bed lag, leek het net alsof ze hem nog hoorde lachen.

‘Wat ben je van plan te gaan doen?’ vroeg Jacks moeder, Cora Ravenhart, aan Bess op de dag na de begrafenis.

Cora was op bezoek in de bungalow van Bess en Jack. Cora was lang en imponerend, haar boezem een brede, ongedefinieerde massa die afliep in een strak ingebonden taille. Haar zwarte kleding accentueerde haar bleke huid en de groeven die het verdriet op haar gezicht hadden achtergelaten.

‘Ik dacht –’ begon Bess, maar de woorden ebden weg terwijl ze aan de problemen en complicaties dacht.

Mevrouw Ravenhart was niet gaan zitten; ze liep door de kamer en haar vingers gleden over een vaas, langs een stukje gordijn, over een uit hout gesneden kamerscherm. ‘Ik ben bang dat je hier niet kunt blijven, Elizabeth. Jack had zijn zaken niet goed geregeld. Er zijn schulden. De rekeningen van jullie huishouden – en van de mess –’ Cora’s blauwe ogen rustten vluchtig, minachtend op Bess terwijl ze eraan toevoegde: ‘Het leven dat jullie leidden – was boven jullie stand.’

Bess mompelde: ‘Dat wist ik niet.’

‘Nee? De soldij van een cavalerieofficier is niet enorm. Jullie hadden helemaal niet zo kunnen leven als wij niet hadden geholpen – als wij niet royaal hadden geholpen. De bungalow –’

‘Onze bungalow?’

‘Die is natuurlijk van Fenton.’ Fenton Ravenhart, Jacks vader, was zo kil en afstandelijk als Jack warm en grootmoedig was geweest.

Cora was even stil. Ze staaarde naar de piano, waar een foto van Jack op stond. Toen ze verder sprak, klonk haar stem harder. ‘Alles is van Fenton. Jij hebt helemaal niets. En je kunt niet van

ons verwachten dat we onder deze omstandigheden twee huishoudens in Simla blijven betalen. De kosten –

Bess flapte eruit: ‘Bent u hier om te vertellen dat Frazer en ik bij u moeten komen wonen?’

Een schelle lach. ‘Dat lijkt me niet zo’n goed idee, jou wel, Elizabeth? Ik zal eerlijk zijn. Ik denk niet dat dat goed zou gaan.’

De afkeurende blik in Cora’s ogen, die zorgvuldig verborgen was gehouden toen Jack nog leefde, nu open en bloot. ‘Ik ging ervan uit,’ zei Cora zacht, ‘dat je naar je vader terug zou gaan. Ik neem aan dat je daar terecht kunt?’

‘Ja – ik weet niet –’ Ze had haar vader, Joe Cadogan, bijna twee jaar daarvoor voor het laatst gezien. Joe was een zwerver en een dromer, altijd op zoek naar dat ene avontuur waar hij rijk van zou worden. Hij was kort na de bruiloft van Bess teruggegaan naar zijn vaderland.

Ze zei: ‘Mijn vader woont weer in Engeland.’

Haar schoonmoeder keek uit het raam, haar silhouet zwart tegen het vage blauwgroen in de tuin. ‘Je moet niet denken dat ik hardvochtig ben, Elizabeth. Ondanks onze meningsverschillen was je toch Jacks vrouw. Ik ben hier om je te helpen. Ik zal je reis naar Engeland betalen en voor Frazer zorgen tot je hem ook kunt laten komen.’

Ik zal voor Frazer zorgen. Bess slikte haar eerste razende reactie in en het lukte haar rustig te antwoorden: ‘Dank u, maar ik neem Frazer mee naar Engeland.’

Mevrouw Ravenhart ging zitten. ‘Weet je waar je vader woont?’

‘Natuurlijk.’ Maar Bess voelde zich plotseling onzeker; ze had maanden daarvoor – misschien wel een halfjaar geleden – voor het laatst iets van haar vader gehoord. Hoewel ze een brief naar zijn hotel had geschreven om hem te berichten dat Jack was overleden, had ze nog geen reactie gehad, geen briefje of telegram.

‘Weet je of zijn huisvesting een geschikte leefomgeving voor een kind is? Nee? Dat dacht ik al.’ Cora glimlachte zuinig. ‘Ik heb per slot van rekening begrepen dat hij uit India is vertrokken om een – luchtkasteel na te jagen, zal ik maar zeggen.’ Mevrouw Raven-

hart begon te fluisteren. ‘Ik heb gehoord dat hij gokschulden had.’

Bess moest haar vingernagels in haar handpalmen duwen om niet los te barsten.

Cora Ravenhart vervolgde: ‘Ik wil alleen maar het beste voor Jacks zoon. Net als jij, neem ik aan. Vandaar dat ik voorstel dat Frazer hier blijft terwijl jij naar Engeland reist om de nodige voorbereidingen te treffen. We zijn al een tijdje van plan om bij Fentons broer, Sheldon, in Schotland op bezoek te gaan. Alles is al geregeld. We varen in april af en zijn van plan de zomer bij Sheldon door te brengen. We kunnen Frazer meenemen. Je zou toch in staat moeten zijn om tegen die tijd goede leefomstandigheden voor je zoon te hebben gecreëerd. Ik zal je ondertussen natuurlijk schrijven en je op de hoogte houden over je kind. Ik weet zeker dat het allemaal prima zal verlopen.’

Bess riep: ‘Maar ik kan hem toch niet zo maar achterlaten? Hij is alles wat ik heb!’

‘Frazer is een kwetsbaar kind,’ zei mevrouw Ravenhart. Haar stem klonk nu koud en hard als staal. ‘Als je hem meeneemt uit India en hem onderbrengt in een vochtige, koude kamer, zou hij best eens heel ziek kunnen worden. En het gaat maar om een paar maanden. Je mag nu niet aan jezelf denken, Elizabeth. Je moet aan Frazer denken, aan wat het beste voor hem is. Het gaat nu allemaal om hem.’

India was bijna niet meer te zien, maar Bess bleef op het dek van het lijnschip van P&O zitten, haar blik gefixeerd op het zwarte randje kust dat ze nog zag. Het was de eerste keer dat ze wegging uit India; ze was er geboren en getogen. Ze dacht terug aan de races in Annandale, waar de adem van de paarden wolkjes in de lucht vormde, waar de hoge pijnbomen en himalayaceders zwart tegen de parelwitte hemel afstaken. Ze dacht aan de feesten in de bungalow, de spanning van een seance en de gillende zotternij van spelletjes waarin je werd uitgedaagd de waarheid te vertellen, waar je moest kussen of een opdracht moest uitvoeren. De kaartspelletjes vroeg in de ochtend, in een blauw waas van sigaretten-

rook, een verfrommelde piramide van biljetten van vijftig roepie in het midden van de met groen vilt beklede kaarttafel. Ze herinnerde zich het roze en geel van de zijden jurken die de meisjes droegen, het paars en oranje van de hibiscus en bougainville, het gouden zonlicht op de witte toppen van de Himalaya. Ze dacht aan Frazer, aan de eerste keer dat ze hem in haar armen had gehouden en naar zijn gerimpelde gezichtje had gekeken, in zijn onscherpe, wetende, donkerblauwe ogen.

Een echtpaar, de heer en mevrouw Williamson, had opgemerkt dat ze in het zwart gekleed ging en alleen reisde, en had zich over haar ontfermd. Mevrouw Williamson was vriendelijk, onzeker en slordig, en haar conversatietalent was beperkt tot een serie kortademige, onafgemaakte zinnen. ‘De oorlog – zo vreselijk – die arme jongens –’ zei ze hoofdschuddend, en Bess herinnerde zich dat er aan de andere kant van de wereld een oorlog was uitgebroken. Niet dat zij zich daar zorgen om maakte. Iedereen zei dat hij rond Kerstmis weer zou zijn afgelopen.

Mevrouw Williamson vertelde Bess over haar zoon, die in een rekruteringskamp in Engeland werd opgeleid, en over haar twee getrouwde dochters, van wie er een in India woonde en de andere in de woonplaats van de familie Williamson, Edinburgh. Ze liet Bess foto’s van haar ernstig kijkende kleinkinderen zien, die gehuld waren in kanten jurkjes of matrozenpakjes droegen. Bess en het echtpaar Williamson speelden ’s avonds met een inzet van penny’s whist en piket – behalve op zondag natuurlijk. Niemand aan boord kaartte op zondag. Er werd dan niet gedanst, gelezen of ook maar geglimlacht, bedacht Bess wanhopig. De zondagen duurden verschrikkelijk lang, ze werd dan gek werd van verveling en had geen afleiding behalve het weidse blauw van de Indische Oceaan of de intense hitte boven de Rode Zee.

In Port Said, waar het schip aanmeerde voor nieuwe kolen, kwamen er soldaten aan boord. De brutaleren onder hen spraken Bess aan als ze op het dek zat, beschut uit de zon onder een luifel. De knopen en epauletten van hun uniform weerkaatsten goud licht; als ze met hen sprak, moest ze haar hand boven haar ogen houden

om ze te beschermen tegen de felle weerkaatsing van hun uniform en het licht op de zee. Hun vingertoppen speelden met de uiteinden van hun snor en hun ogen verlustigden zich aan haar, een oase in de woestijn. Ze bedacht dat ze, als ze er haar best voor zou doen, een nieuwe echtgenoot zou kunnen hebben voor het schip zou aanmeren in Southampton.

Als ze 's avonds in haar hut was, pakte ze haar dierbaarste spulletjes en stalde die op haar smalle brits uit. Haar kasjmieren sjaals met de krullende patronen in blauw, oker en roestbruin, de bedwelvende kleuren van India; de colliers, armbanden en broches die Jack haar op verjaardagen en gedenkdagen had gegeven; foto's van Jack en Frazer, een vestje dat ze voor haar zoontje had gebreid. Ze duwde haar gezicht erin en inhaleerde de poederige geur, die nog tussen de steken zat gevangen.

Terwijl ze op haar brits zat en naar de foto's keek, bedacht ze dat haar schoonmoeder haar alleen maar had gedwongen de realiteit van haar omstandigheden onder ogen te zien. Ze moest deze tijdelijke scheiding van Frazer verdragen, het ging om zijn toekomst. Ze zou over een week in Engeland zijn. Ze zou naar het hotel gaan waar haar vader verbleef, en die zou haar helpen een huurhuis te vinden. Dan zou ze mevrouw Ravenhart schrijven en haar vragen Frazer direct naar Engeland te brengen. Of misschien zou haar vader haar overtocht wel betalen, zodat ze Frazer zelf kon gaan halen.

Het onbehaaglijke gevoel dat ze had gehad sinds ze Cora Ravenharts aanbod had aangenomen, bleef haar echter onverminderd in beslag nemen. Ze wist hoeveel Cora van Jack had gehouden, van haar enige kind. Hoe haar blik hem overal volgde als ze samen waren. Hoe Cora gebaarde dat Jack naast haar moest komen zitten op de bank, hoe ze zachter was geworden als hij in haar buurt was en hoe ze had geglimlacht naar Jack, alleen naar Jack.

Het schip meerde aan in Southampton. De stoom kwam in wolken uit de schoorsteenpijpen en kruiers renden heen en weer tussen het schip en de trein; ze duwden bergen bagage voor zich uit. Het was

november en de hemel was een metaalgrijze wolkenmassa. Bess rilde. Toen ze aan het eind van het gangboord stond, aarzelde ze ineens om voet aan wal te zetten. Een stap in de duisternis, dacht ze; haar eerste stap in een nieuw land, een nieuw leven.

Ze nam op station Waterloo afscheid van het echtpaar Williamson en hun op reis gesloten vriendschap eindigde in omhelzingen en tranen van goede wensen en beloftes te schrijven. Ze stapte in een taxi en staarde uit het raampje naar de straten van Londen, haar blik schoot alle kanten op en probeerde alle indrukken te verwerken. Er reden hier zo veel auto's en trams, er waren zo veel mensen. Hoewel het pas halverwege de middag was, begon het al te schemeren. De kale boomtakken tekenden zich vaag af door de oranjegrijze mist en er hingen allerlei onbekende geuren in de mistige, zwaarbewolkte lucht. Toen de chauffeur een hoek om reed, werd de mist even minder, en Bess ving een glimp op van het zwarte oppervlak van de Theems. Ze hoorde het getoeter van misthoorns en het geschreeuw van straatventers. Het was koud, zo veel kouder dan op een zomeravond in Simla. De ijzige vochtigheid sijpelde door haar dunne jas en haar vingers verkleumden onder haar katoenen handschoenen. Ik ben in Londen, bedacht ze met een huivering van opwinding. Ik ben in Londen, de stad van rijkdom, macht en overvloed, de machtigste stad van het Britse rijk.

Aangekomen bij het hotel van haar vader knoeide ze met de onbekende muntjes om de chauffeur te betalen. Op de vloer in de foyer van het hotel lag marmer, het leek wel een enorme grot. Er stonden palmbomen in koperen potten op de glanzende vloeren en vergulde spiegels weerkaatsten het flikkerende licht van de kroonluchters. Er kwamen dames in avondjurken met kralen en struisvogelveren de trap af; Bess ving door een open deur een glimp op van mannen die in leren fauteuils zaten. Ze rookten, lazen hun krant en vingden de aandacht van de ober door met hun vingers te knippen.

Ze vroeg aan de receptionist naar het nummer van haar vaders kamer. De man bestudeerde een groot in leer gebonden boek. Toen keek hij naar haar op.

‘Ik vrees dat er niemand onder die naam bij ons verblijft, mevrouw.’

Bess drong aan dat hij nog eens keek. Hij gleed met zijn vinger top langs de rij met namen. ‘Nee. Er verblijft hier geen meneer Cadogan.’

‘Maar dat kan niet!’

‘Het spijt me, mevrouw.’ Het boek werd met een klap dichtgeslagen.

Ze stond in de foyer naast haar bagage. En nu? Ze probeerde na te denken; toen onderbrak een stem haar gedachten.

‘Misschien kan ik helpen, lieve dame.’

De man die haar had aangesproken was lang. Hij was een opvallende verschijning met wit haar en ze vermoedde dat hij ongeveer zo oud was als haar vader. ‘Harris,’ zei hij terwijl hij een buiging maakte. ‘Dempster Harris. Ik woon hier. Hoe mag ik u noemen, lieve dame?’

Bess zei hoe ze heette. ‘Mevrouw Ravenhart,’ herhaalde hij met trage nadruk op de klinkers. ‘*Enchanté*.’ Hij gaf haar een handkus. ‘Excuseert u mijn onbeschaamde gedrag, mevrouw, maar ik hoorde u toevallig naar Joe Cadogan vragen.’

‘Kent u hem?’

‘Nou en of. Die goeie ouwe Joe.’ Meneer Harris glimlachte. ‘Wat een aangenaam gezelschap.’

‘Hij is mijn vader,’ legde ze uit.

Zijn ogen werden een beetje groter. ‘U lijkt helemaal niet op hem.’

‘Ik lijk op mijn moeder. Ik dacht dat mijn vader hier verbleef. Weet u misschien waar ik hem kan vinden, meneer Harris?’

‘Ik vrees dat we elkaar uit het oog hebben verloren.’ Hij keek meewarig. ‘Joe is hier weggegaan na het ongeluk.’

‘Het ongeluk?’

‘Die arme kerel is geschept door een tram. Het is tegenwoordig onmogelijk druk in Londen. Oversteken is een levensgevaarlijke kwestie. En die arme Joe, hij was hiernaartoe gekomen uit de tropen – welnu, hij was er niet aan gewend, begrijpt u?’ Hij schudde

zijn hoofd. ‘Maar maakt u zich geen zorgen, lieve dame. Hij is lopend uit het hotel weggegaan. Misschien is hij wel naar de zon vertrokken. Om te herstellen.’

‘Ik moet hem vinden.’ Haar vader zou haar helpen een thuis te creëren in deze donkere koude stad. Ze moest een thuis vinden voor Frazer.

Hij keek naar haar bagage. ‘Komt u van ver, mevrouw Ravenhart?’

‘Uit India,’ zei ze.

‘India.’ Hij straalde. ‘Daar moet u me alles over vertellen. Weet u wat, we gaan een hapje eten. Nee, ik sta erop. En dan probeer ik te bedenken waar Joe naartoe kan zijn gegaan. Tijdens het eten is het veel gemakkelijker nadenken, vindt u niet?’

Bess voelde in de eetzaal van het hotel haar natuurlijke optimisme weer terugkomen, en ze voelde zich bedwelmde: door de champagne die Dempster Harris bestelde en de weelderigheid van haar omgeving. De zijde en het satijn van de damesjaponnen – dieprood, saffierblauw en violet – in contrast met het kaki van de uniformen van de officieren die hen begeleidden. Deze vrouwen hadden een verfijning en elegantie die de dames in Simla plotsklaps ouderwets en provinciaal deden lijken.

Meneer Harris leunde achterover in zijn stoel. ‘Wat vindt u van Londen, mevrouw Ravenhart? Hebt u het naar uw zin?’

‘Nou, enorm!’ Ze glimlachte naar hem. ‘En heel hartelijk dank voor het diner, meneer Harris. Het is heerlijk.’

‘Het genoegen is geheel mijnerzijds.’ Hij kuchte even. ‘Uw echtgenoot –?’ vroeg hij tactvol terwijl hij naar haar zwarte jurk keek. ‘Zo te zien is hij overleden?’

‘Jack is verongelukt tijdens het paardrijden.’

‘Wat vreselijk –’ Er lichtte interesse op in zijn ogen. ‘En nu moet u het helemaal alleen zien te rooien, arme schat, u bent helemaal alleen en onbeschermd.’ Hij kneep in haar hand. ‘Weet u wat, we gaan even dansen na het eten. Dat vrolijkt u vast op. Ik weet een heel leuke gelegenheid.’

Ze trok haar hand terug en mompelde een beleefd excuus.

Toen ze afscheid namen, had Bess de namen van haar vaders vrienden en zakencontacten en de adressen van zijn favoriete clubs en kroegen. Ze bestudeerde in haar hotelkamer de brieven die haar vader haar had geschreven sinds zijn vertrek naar Engeland – dat had hij maar heel sporadisch gedaan – in de hoop er aanwijzingen in te vinden over waar hij kon zijn.

Daarna stond ze heel lang bij het raam. Er liepen nog steeds voetgangers over straat: een soldaat met zijn arm om de taille van een meisje; een stelletje in avondkleding dat uit een taxi stapte. Haar blik bewoog van de straatlantaarns, die gloeiden in de mist, naar de gebouwen; ze waren zo massief en het waren er zo veel, de hoge silhouetten staken af tegen de horizon. Ze wenste dat ze als een vogel over die huizen, winkels en kantoren kon vliegen, dat ze van de ene straat in Londen naar de volgende kon scheren, dat ze door de ramen en in schoorstenen kon kijken tot ze hem had gevonden.

De daaropvolgende dagen deden Bess denken aan de speurtochten die Jack en zij in Simla met zo veel plezier hadden uitgezet. In Londen bracht deze speurtocht haar naar cafés met privéhoekjes met bankjes die waren bekleed met donkerrode pluche, naar eetzaal waar obers met witte schorten heen en weer renden met borden met kotelet en kroezen bier. Ze belde aan bij villa's van rode baksteen in rustige straten, waar ze sprak met weduwen en gescheiden vrouwen die vergane glorie uitstraalden. De weduwen spraken liefdevol over Joe Cadogan voordat ze hoofdschuddend zeiden dat ze haar niet konden vertellen waar Joe nu woonde; waarna ze haar vroegen of ze hem als ze hem had gevonden alstublieft wilde helpen herinneren dat ze nog tien shilling van hem kregen.

Ze ging naar kroegen en goklokalen, waar de enige vrouwen die er waren achter de bar stonden en de mannen naar haar keken en naar haar riepen. Ze gaf gevatte antwoorden en liet haar voile niet zakken. Ze wilde de wereld niet door een zwart waas zien. Ze reisde met de taxi, de bus en de metro; ze liep kilometers en kilometers. Ze had het altijd koud, hoeveel jassen, kousen en handschoe-

nen ze ook aantrok, en ze werd bezorgder naarmate de straten tijdens haar zoektocht armoediger en smaller werden.

Op een markt in Spitalfields verzamelden kinderen op blote voeten appels en koolbladeren die op de grond waren gevallen; in een portiek lag een in lompen gehulde zwerver te slapen.

Bess klopte aan bij een pension. Het stond tussen het pand van een bontwerker en dat van een specerijenhandelaar. De muskusachtige geur van de specerijen kwam boven de zurige stank op straat uit en deed haar even, met een steek van heimwee, aan India denken.

De pensionhoudster ging Bess voor naar een bovenkamer. In een stoel bij het vuur zat een oude man; ze herkende hem in eerste instantie niet. Toen keek hij op, en hij glimlachte naar haar.

‘Bess,’ zei hij. ‘Mijn lieve Bess. Wat doe jij hier in vredesnaam, lieve kind?’

Hij had zich na het ongeluk even niet zo goed gevoeld, vertelde haar vader, maar hij was nu weer zo fit als een hoentje. Ze geloofde hem niet. Zijn huid was gelig, een gevolg van de malaria die hij lang geleden in India had opgelopen. Toen hij hoestte, zag ze bloedvlekjes op zijn zakdoek. Hij was verzwakt tijdens de jaren in Engeland, alsof de duisternis en de kou zijn levenslust uit hem hadden gezogen. Hij zei dat hij blij was haar te zien; hij had een moeilijke tijd gehad: de meesten van zijn oude vrienden in Engeland waren overleden, of ze waren hem vergeten, en door al die dure doktersrekeningen zat hij een tikje krap bij kas, dus als zij hem een paar gienje kon lenen –

Haar brief met het bericht dat Jack was overleden, had hem niet bereikt. Toen ze haar vader uitlegde dat ze net weduwe was geworden, keek hij geschokt en verward. ‘Die arme jongen – zo jong nog – mijn lieve Bess.’

Toen ze later die dag het pension verliet, moest ze haar uiterste best doen het gevoel van paniek te onderdrukken dat haar vervulde nu ze haar vader in die kleine, troosteloze kamer had aange troffen.

Terug in het hotel pakte ze een gouden armband en een hanger

met een stervormige saffier uit haar juwelenkistje. Ze trof Dempster Harris in de rookkamer aan. ‘Het spijt me u te moeten storen, meneer Harris,’ zei ze, ‘maar ik vroeg me af of u wellicht kunt vertellen waar ik deze kan verkopen.’ Ze liet hem de juwelen zien.

Hij pakte een leren portefeuille; ze hoorde het geritsel van bankbiljetten. ‘Dat is niet nodig, beste mevrouw Ravenhart. Ik help altijd graag een zo lieflijke dame als u.’ Ze zag zijn lange, gelige tanden onder de rand van zijn snor glinsteren terwijl hij de biljetten naar haar uitstak. ‘En u hoeft zich geen zorgen te maken over het terugbetalen van zo’n kleine lening. U zou me enorm gelukkig maken als u mijn aanbod accepteert u te –’ hij zocht even naar het goede woord, ‘beschermen.’

Ze dacht aan Frazer. Frazer, als ze hem in haar armen hield en hij graaide naar de zilveren kammen in haar haren. Frazer in de tuin van de bungalow, met grote ogen van verwondering bij elke vogel en bloem die hij zag. Als ze het geld van Dempster Harris aannam, kon ze morgen regelen dat Frazer overkwam.

Toch mompelde ze dat ze zijn aanbod niet kon aannemen. Ze zou het wel redden; ze zou wel een manier bedenken. Ze hoefde dit niet te doen.

Dempster Harris zuchtte. ‘Wat jammer. We zouden het zo leuk hebben gehad.’ Zijn blik werd zachter. ‘U doet me denken aan een jongedame die ik ooit heb gekend. Zwart haar en blauwe ogen, net als u.’

Van het geld dat ze voor haar sieraden kreeg huurde Bess een gemeubileerd rijtjeshuis in Ealing. Ze regelde een meisje voor in de huishouding en deed een bestelling bij de kruidenier.

Ze schreef een brief aan Cora Ravenhart in India, waarin ze vroeg hoe het met Frazer was. Ze zat in een deken gewikkeld omdat ze het nog steeds koud had, en haar gedachten dwaalden af. Ze dacht aan haar jeugd in de kampementen in Madras, toen haar vader nog in het leger had gezeten. Ze dacht aan de jaren nadat haar moeder was overleden: Joe Cadogan had besloten zijn fortuin te zoeken in het verbouwen van indigo en ze waren de bergen in

getrokken. Na het mislukken van de plantage waren ze teruggekeerd naar de zinderend hete vlakten, waar haar vader handelaar was geworden en teak, mahonie en Indiase katoen en zijde was gaan verkopen. In de verschillende bungalows waar ze hun intrek hadden genomen, hadden heel wat ‘tantes’ bij hen gewoond. Als ze de maîtresse van Dempster Harris was geworden, zou ze zijn geëindigd als zo’n tante, een tijdelijk aanwezige persoon die alleen waarde had zolang ze er mooi uitzag en kon amuseren.

Bess had nooit een stabiele woonomgeving gehad; haar comfort en welzijn waren maar al te vaak afhankelijk geweest van het omkeren van een kaart of de snelheid van een paard. Ze had een veranderlijk en chaotisch leven geleid. Nu en dan had ze een garderobekast vol zijden jurken gehad en dan had ze weer zitten zweten met naald en draad om nog iets te maken van een jurk waar ze al lang uit was gegroeid. Ze had een mate van vrijheid gekend die maar weinig Engels-Indiase meisjes van haar leeftijd was toegestaan. Niemand had haar verboden op de bazaars rond te snuffelen of, slechts gekleed in een onderbroek en een kamizooltje, met Indiase kinderen in de rivier te gaan zwemmen. Niemand had haar geleerd dat ze niet mocht bulderen van het lachen om de schuine grappen van haar vaders vrienden en niemand had haar uitgelegd dat ze in gezelschap met gevouwen handen en gekruiste enkels moest zitten en pas iets mocht zeggen als haar iets werd gevraagd.

Toen ze Jack had ontmoet, had ze bij vrienden van haar vader gelogeerd. Het was in Simla, dat Engels-Indiase hoofdstadje in de heuvels, voor het eerst tot haar doorgedrongen hoeveel macht ze had. Toen ze in geleende mooie kleren in de gegoede kringen werd geïntroduceerd, was het haar opgevallen hoe de blikken van de mannen haar volgden als ze in een balzaal danste of over de promenade reed. Al hun verlangen was samengekomen in de hongerige blik van Jack Ravenhart. Ze was met hem getrouwd omdat ze niet wist hoe ze anders iets van haar leven kon maken. Hoe had ze anders moeten overleven?

Had ze van Jack gehouden? Dat had ze nooit zeker geweten. Ze was enorm op hem gesteld. En ze had naar hem verlangd. Ze had

geen verlangen gevoeld tot ze Jack had leren kennen. Hield je van iemand als je op hem was gesteld en naar hem verlangde? Ze wist het niet. Ze wist alleen maar dat ze er heel wat voor over had om Jack nu naast zich in bed te hebben liggen, zich om te draaien en hem te zien met die gretige, verlangende uitdrukking in zijn ogen. Ze dacht terug aan hoe hij altijd met zijn vingertoppen haar hele lichaam had gestreeld, de contouren had gevolgd alsof hij een plattegrond van haar maakte. Ze dacht terug aan hoe zijn aanraking haar genot had verschaft en hoe ze als hij er niet was, naar dat genot had verlangd.

Ze veegde de tranen van haar gezicht. Tranen leverden niets op en terugkijken was tijdverspilling. Ze zag de envelop op de toilettafel liggen. Ze had bepaalde dingen weggelaten in haar brief aan Cora Ravenhart. Dat haar vader ziek was. Dat ze geen geld had. Dat Engeland heel anders was dan ze had gedacht: dat het er te koud was, dat het er te veel regende en dat ze niet was voorbereid op die blootsvoetse kinderen en die in lompen gehulde mensen in de portieken.

Toen ze maar geen antwoord kreeg op haar brief, schreef ze nogmaals. Ze nam aan dat de brief zoek was geraakt; het was een hele reis van Londen naar India. Ze schreef gedurende de hele winter brief na brief aan Cora Ravenhart, terwijl de oorlog op het westelijk front verhardde tot een moorddadige impasse. De straten werden verduisterd uit angst voor luchtaanvallen en de duisternis in de stad weerkaatste de donkerte in Bess' hart. Er drongen zich allerlei vragen aan haar op. Waarom schreef mevrouw Ravenhart haar niet? Miste Frazer haar? Hij was dertien maanden geweest toen ze uit India was vertrokken – hoe kon hij begrijpen waarom ze hem had moeten verlaten? En wat als hij ziek was geworden? Had mevrouw Ravenhart haar niet geschreven omdat ze geen slecht nieuws wilde vertellen? Ze had het gevoel dat er een strakgespannen veer in haar lichaam zat. Frazers afwezigheid knaagde aan haar hart, schuurde over het oppervlak en maakte het een rauwe, bloedende massa.

Ze had de doktersrekeningen van haar vader, de huur en de boodschappen betaald met geld dat ze voor haar ringen en armbanden had gekregen. Elk sieraad had emotionele waarde, een herinnering gevangen in een maansteen, bevroren in de koele glans van een diamant. De winter duurde lang, gemarkeerd door de hoofdstukken van het boek dat ze aan haar vader voorlas, door de spelletjes kaart die ze speelden. De mist en regen leken de stad te omhullen als een palissade, afgesneden van het leven dat ze ooit had gekend. Tijdens de koudste maanden droomde ze over de aapjes bij Hanumans heiligdom in de heuvels van Jakko. De kinderen uit Simla voerden de aapjes biscuitjes; ze renden in haar droom onophoudelijk tussen de pijnbomen en kamperfoelie, hun gekwetter en het getrappel van hun pootjes vulden de lucht. Terwijl ze met de aapjes meerende schudde ze de mengeling van frustratie en intens verdriet die ze de hele winter voelde, van zich af.

Ze ging steeds vaker over Frazer dromen. Soms herkende hij haar niet en dan wendde hij zich van haar af; soms was hij zo vreemd veranderd en herkende zij hem niet. Ze droomde een keer dat ze naar huis ging. Toen ze in Simla arriveerde, trof ze de bungalow verlaten aan; ze keek buiten uit over de promenade en zag een lange jongen met goudblond haar; hij draaide zich om en zwaaide haar gedag voordat hij wegliep.

Alle voordeuren bleven in dit koude land gesloten en de mensen kwamen niet op straat samen zoals dat in India gebeurde, waar ze lang na zonsondergang nog met elkaar stonden te praten. Ze voelde de afkeuring van haar burens in hun gespannen, kille glimlach, en in het ontbreken van uitnodigingen. Als ze zich eenzaam voelde, praatte ze met de straatveger, of met de vrouw achter de kassa in de snoepwinkel. In de tram kletste ze met de soldaten die, met een arm in een mitella of een verband om hun hoofd, in Londen waren om te herstellen van hun verwondingen.

Tijdens het voorjaar van 1915 accepteerde ze dat haar vader stervende was. Het was rond de tijd van de slag bij Ieper, toen de Duitsers voor het eerst chloorgas gebruikten. Net als die vergaste soldaten moest haar vader nu voor elke ademteug vechten. Ze zat